

ADHD Á MIÐNÁMI

Alsamt fleiri og fleiri sækja inn á miðnám við einari staðfesting av einum ADHD. Hesin opinleikin er ein gongd leið, fyri at skúlagongdin hjá næminginum skal eydnast, og málini hjá næminginum røkkast, sigur Maybritt við Strond, logopediskur samskipari á Glasi

ANNIKA KUNOY IM

Tá næmingar við ADHD sækja inn á Glasi, fer ein skipan í gongd, soleiðis at næmingur-in skjótt fær ta hjál, sum hon-um tørvar.

Næmingar við niðursettum virkisfæri, tað eru næmingar, ið hava fingið eithvørt staðfest, sum til dømis ADHD ella orðblindni, hava nøkur rættindi, sum Maybritt við Strond, logopediskur samskipari á Glasi kemur nærri inn á í greinini.

– Máltøknin mennist við rúkandi ferð, og tað er týðningarmikið at ognar sær kunning og innlit í hesi, sum kunnu lætta um skúlagongdina og bota um læruúrtøkuna, sigur Maybritt við Strond.

– At seta seg inn í máltøkna kann virka tungt og rúgvusmikið, men hetta er sera neyðugt at seta seg inn í hjá teimum, sum eru staðfest við ADHD og somuleiðis góð kunning til foreldur og onnur fakkfólk, sigur hon.

At sækja inn á miðnám

Alsamt fleiri, ið hava fingið staðfest ADHD, sækja inn á miðnámskúlar. Maybritt við Strond heldur, at hesin opinleikin er ein gongd leið, fyri at skúlagongdin hjá næminginum skal eydnast, og málini hjá næminginum røkkast.

– Ein teigur í umsóknarblaðnum, eitur “Ja, ynski námsfrøðiligan stuðul”. Tað er umráðandi at fáa sett eitt flugubein í hendan teigin og at viðfesta eina stutta vátan frá kommunulækna ella frá

psykiatriini um hvat slag av niðursettum virkisfæri, ein hevur. Tað er ikki neyðugt at leggja eina størri og meira umfatandi útgreining við, greiðir hon frá.

Tað stendur ikki í próvnum, at viðkomandi næmingur hevur fingið serlig rættindi í útbúgvingartíðini vegna ADHD.

Logopediin

– Á logopediini á Glasi eru vit tvey fólk, sum arbeiða fulla tíð við næmingum, sum hava eitt niðursett virkisfæri. Hetta er alt í tóttum samstarvi við aðrar fakkfólk á Glasi, serliga lestrarvegleiðingina og KT-deildina, greiðir hon frá.

Tað eru árliga eini 250-270 næmingar knýttir at logopediini á Glasi, hetta ljóðar nógv, men samlaða talið av lesandi á Glasi er eisini yvir 1700 næmingar.

Skreening fyri lesi- og skrivfærligheit

Við hvørja skúlaársbyrjan verða allir næmingar skreenaðir fyri lesi- og skrivfærligheit. Hetta hevur man valt at gera, fyri at kunna síggja næmingar so tíðliga í skúlaárinum, sum gjørligt.

– Okkara royndir eru, at um hesir næmingar ikki verða sæddir tíðliga og ikki hava havt móguleika at fylgt við í undirvísingini á nøktandi hátt, er vandi fyri at næmingurin missir mótið og gevst, sigur Maybritt við Strond síðani.

Skreeningin staðfestir ikki til dømis dysleksi ella ADHD, men hon kann geva ábendingar um eithvørt.

– Um vit halda, at hetta sær út sum orðblindni, kunnu vit víðarútgreina fyri tað. Talblindni, orðblindni, ADD, ADHD og so framvegis eru í familju við hvørt annað. Talan er um sama nevrologiska brek, men “brekið” kann taka seg út á ymiskan hátt, og ofta kunnu tey vera samsett, til dømis orðblindni og ADHD, sigur hon.

– Í praksis innan skúlans gátt er hjálpin so tað siga tann sama, verður lagt aftrat.

Fyrstahjálpin innan skúlans gátt

Um ein hevur okkurt fingið staðfest, so er tað skilagott, at ein setur seg inn í nakrar grundleggjandi máltøkniligar pallar. Niðanfyrir verða nakrir pallar lýstir, sum góðar royndir hava verið við á Glasi.

NOTA

NOTA er eitt talgilt ljóðbókasavn undir danska mentamálaráðnum. Á NOTA arbeiða tey við at framleiða ljóðbøkur, e-bøkur og punktbøkur til øll, sum hava fingið staðfest orðblindni, ADHD og annað. Umframt hetta, so gera tey eisini serligt próvtøkutilfar, sum er eitt samstarv við Glasi og Próvstovuna.

Føroyingar kunnu eisini fáa atgongd til NOTA, og her finnast allar bøkur til næmingarnar. Her er tó sera lítið av føroyskum bókum. Men av tí at lærubøkurnar á miðnámi í stóran mun eru á danskum, so er tað ein góð hjál at fáa atgongd til NOTA.

NOTA hevur eisini eina app, sum kann takast niður, og sostatt kann næmingurin lurta eftir bókunum, tá hann hevur hug til tess, tí ofta hevur næmingurin við ADHD brúk fyri at gera okkurt fysiskt, meðan hann lurta eftir lektiunum, verður greitt frá.

Mangul á føroyskum talgildum tekstum

Maybritt við Strond greiðir eisini frá, at avbjóðingin á miðnámi er, at tað ikki eru serliga nógvar bøkur, sum ljóðbøkur ella e-bøkur. Á Glasi hava tey ikki kunnað gjørt nakað við manglandi føroysku ljóðbøkurnar, men tá tey hava tørv á at gera føroyskar bøkur lesibærar, so hava tey fyrst kopiera bókina við einari kopimaskinu, síðan verður teksturin lagdur til rættis, um hann til dømis er settur upp í kolonnur og so framvegis.

Í OKTOBER ER SJÓNEYKAN VEND Á ADHD

Í Sosialinum fara vit eisini at seta sjóneykuna á ADHD hendan mánaðin, og vit fara við persónligum søgum og fakta frá serfrøðingum at skapa eina rætta mynd av lívinum við ADHD, tá ymisk viðkomandi evni verða viðgjørð í Vikuskiftis Sosialinum komandi vikurnar

Oktober er ADHD Awareness month, sum er eitt afturvendandi altjóða tiltak har feløg, stovnar, einstaklingar og onnur varpa ljós á neuropsykiatrisku diagnosina ADHD. Umleið fimm prosent av børnum og tvey og eitt hálvt prosent av vaksnum hava ADHD sambært World Health Organization, og tí er heimsherferðin til frama fyri upplýsing og tilvit fyri hundatals milliónum. Føroyska ADHD felagið hevur spurt seg fyri hjá Málaráðnum, sum hevur skotið upp, at »ADHD Awareness Month« á føroyskum verður kallað »ADHD Tilvit«.

OCR

Tá forarbeiðið er liðugt, verður teksturin koyrdur gjøgnum eitt forrit, sum eitur Phantom Foxit. Hetta forritið kann ocr’ a á føroyskum máli og harvið gera myndatekstir lesibærar. OCR er ein stytting fyri Optical Character Recognition. Nú kann næmingurin markera í tekstinum, og síðan fáa tekstin lisnan upp á til dømis cd-orð.

– Til fólk við lesitarni og hoyritarni

§ 17. Til blind, sjónveik, fólk, ið bera talubrek, deyv og til persónar annars, sum vegna brek ikki eru førir fyri at lesa prentaðan tekst, er loyvt at endurgeva og at spjæða eintøk av útgivnum verkum, tá ið hetta er serliga ætlað til nýtslu hjá nevndu persónum. Ásetingin í 1. pkt. er ikki galdandi fyri endurgeving ella spjæðing av eintøkum við vinningi fyri eyga.